

การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน

ดร. วิจิต สุรัตน์เรืองชัย*

บทนำ

จากการที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตราที่ 30 ได้กำหนดให้สถานศึกษาพัฒนากระบวนการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้งส่งเสริมให้ผู้สอนสามารถวิจัยเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับการศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542 หน้า 23) การวิจัยในชั้นเรียนจึงได้รับความสนใจและให้ความสำคัญอย่างจริงจังอีกครั้งหนึ่ง มีการจัดอบรมเกี่ยวกับการวิจัยในชั้นเรียนจากบุคคล กลุ่มบุคคลและองค์กรต่างๆ

มีหนังสือเกี่ยวกับการวิจัยในชั้นเรียนพิมพ์จำหน่ายทั่วไปมีปริมาณเพิ่มขึ้น เท่าที่ได้ศึกษาจากเอกสารต่างๆเหล่านั้น พบว่ามีสาระสำคัญและกระบวนการวิจัยที่แตกต่างกันไปแล้วแต่จุดเน้นและมุมมองของนักวิชาการแต่ละท่าน ผู้เขียนคิดว่าการวิจัยในชั้นเรียน หรืออาจเรียกชื่ออื่นๆ เช่น การวิจัยของครู การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ เป็นต้น ล้วนแล้วแต่มีความหมายไปในทำนองเดียวกัน คือการวิจัยที่ครูผู้สอนเป็นผู้ทำวิจัยและนำมาใช้เพื่อปรับปรุงและพัฒนาการเรียนการสอนในชั้นเรียนของตนเอง ส่วนวิธีการและ

* รองศาสตราจารย์ ประจำภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

ขั้นตอนอาจแตกต่างกันได้ ผู้เขียนจึงขอเสนอรูปแบบการวิจัยประเภทหนึ่ง ที่เรียกว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติ (action research) ซึ่งมีความเหมาะสมกับการนำไปใช้พัฒนาการเรียนการสอน ในระดับชั้นเรียน มีขั้นตอนและวิธีดำเนินการวิจัยไม่ยุ่งยากสลับซับซ้อนมากนัก ครูผู้สอนสามารถดำเนินการวิจัยได้ด้วยตนเอง โดยใช้เวลาการปฏิบัติงานตามปกติไม่ต้องเดินทางไปศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่อื่น ไม่ต้องเดินทางไปทดลองหรือเก็บรวบรวมข้อมูลที่ใด

ความหมายและความเป็นมาของการวิจัยเชิงปฏิบัติ

การวิจัยเชิงปฏิบัติ หมายถึง กระบวนการศึกษาค้นคว้าเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงานหรือเพื่อปรับปรุงและพัฒนาการปฏิบัติงานให้บรรลุผลตามที่ต้องการ โดยผู้ปฏิบัติงานเป็นผู้ดำเนินการวิจัยในสถานที่ที่ตนเองปฏิบัติอยู่ ภายใต้สภาพแวดล้อมและบรรยากาศที่แท้จริง เมื่อนำการวิจัยเชิงปฏิบัติมาใช้ในการเรียนการสอน จึงเรียกการวิจัยเชิงปฏิบัติว่า การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน หรือการวิจัยในชั้นเรียน ซึ่งเป็นการศึกษาค้นคว้าเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติการสอนของครูหรือเพื่อปรับปรุงและพัฒนาการปฏิบัติการสอนให้บรรลุผลตามที่ต้องการ โดยครูผู้สอนเป็นผู้ดำเนินการวิจัยในชั้นเรียนที่ตนเองปฏิบัติการสอนอยู่

การวิจัยเชิงปฏิบัติเกิดขึ้นตามแนวคิดของ Kurt Lewin นักจิตวิทยาสังคม ชาวอเมริกัน เมื่อประมาณปี ค.ศ. 1946 ได้รับการยอมรับและนำไปใช้อย่างกว้างขวางในการพัฒนาและปรับปรุงการปฏิบัติงานในองค์กรและชุมชนต่าง ๆ โดยเฉพาะในวงการศึกษามีการนำการวิจัยเชิงปฏิบัติ

ไปใช้ได้ผลเป็นที่น่าพอใจในเรื่องของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น การพัฒนาวิชาชีพครู การพัฒนาและเสริมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนและครู

ลักษณะสำคัญของการวิจัยเชิงปฏิบัติ

การวิจัยเชิงปฏิบัติมีลักษณะเฉพาะที่ควรทราบตามที่ เคมมิสและแมคแทกการ์ท (Kemmis and McTaggart, 1990) ได้สรุปไว้ดังต่อไปนี้

1. เป็นวิธีสำหรับปรับปรุงการปฏิบัติงาน โดยทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและเรียนรู้จากการเปลี่ยนแปลงนั้น
2. เป็นการดำเนินงานของผู้ปฏิบัติงานเอง เพื่อพัฒนางานของตนเองและกลุ่มอาชีพของตนเอง
3. เป็นกระบวนการอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องเป็นวงจร โดยเริ่มจากการวางแผนการปฏิบัติตามแผน การสังเกตและการสะท้อนผลเป็นวงจรเช่นนี้ไปเรื่อย ๆ จนกว่างานนั้น จะได้รับการปรับปรุงตามที่ต้องการ
4. ต้องอาศัยความร่วมมือจากฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เน้นกระบวนการกลุ่ม
5. เกิดจากความเต็มใจและเห็นความสำคัญของการปรับปรุงและพัฒนาตนเอง
6. การอธิบายปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ใช้ความรู้และประสบการณ์ของผู้ปฏิบัติงานหรือกลุ่มวิชาชีพของผู้ปฏิบัติงานเอง ภายใต้เงื่อนไขและสภาพแวดล้อมที่เป็นอยู่จริงมากกว่าที่จะเชื่อตามหรืออ้างอิงทฤษฎีจากภายนอกเพียงอย่างเดียว

7. เป็นกระบวนการที่มีความยืดหยุ่นสูง มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติได้ตลอดเวลา ขึ้นอยู่กับข้อมูลและสถานการณ์ในขณะนั้น

8. เน้นการสังเกตและบันทึกข้อมูลที่เกิดขึ้นจริงในแต่ละช่วงเวลาเพื่อวิเคราะห์และสรุปผลที่ถูกต้อง

9. เน้นทั้งผลที่เกิดขึ้นและกระบวนการปฏิบัติงาน

10. เน้นวิธีการเชิงคุณภาพมากกว่าเชิงปริมาณ

11. บริบท (context) เป็นสิ่งสำคัญที่นักวิจัยในชั้นเรียนต้องคำนึงถึงทุกขั้นตอน โดยเฉพาะในการสรุปผลการวิจัยต้องคำนึงถึงบริบทเสมอ

12. เริ่มวิจัยจากจุดเล็ก ๆ โดยการเปลี่ยนแปลงตนเองก่อน จากนั้นจึงเปลี่ยนแปลงชั้นเรียนและโรงเรียนได้

13. เป็นการปฏิบัติของตนเองหรือกลุ่มเล็ก ๆ แต่เปิดโอกาสให้กลุ่มใหญ่ช่วยเหลือ

14. เป็นวงจรเดียวกับการปฏิบัติงานตามปกติ เพียงแต่เพิ่มการสังเกตการปฏิบัติงานและสะท้อนผลที่เกิดขึ้นทุกขั้นตอนและนำผลนั้น

ไปใช้ปรับปรุงการปฏิบัติงานในวงจรต่อไป

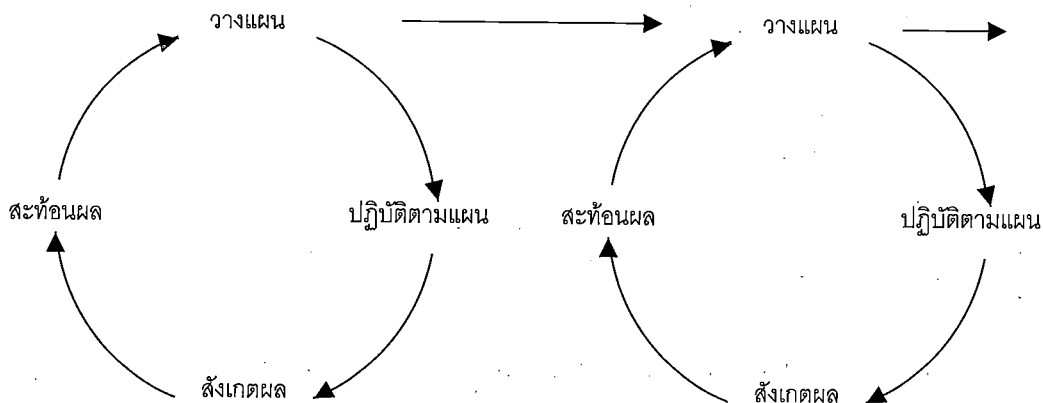
15. การวิจัยเชิงปฏิบัติไม่ใช่กระบวนการแก้ปัญหาง่าย ๆ ที่เกิดขึ้นในชั้นเรียน แต่เป็นกระบวนการเรียนรู้ทำความเข้าใจปัญหาและแก้ปัญหาเพื่อปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติให้ดีขึ้น

16. การวิจัยเชิงปฏิบัติไม่ใช่การวิจัยที่นักวิชาการหรือนักวิจัยภายนอกที่อ้างตนว่าเป็นผู้เชี่ยวชาญเข้ามาศึกษาวิจัยในชั้นเรียน แล้วสรุปเป็นองค์ความรู้เพื่อให้ครูนำไปปฏิบัติ

17. การวิจัยเชิงปฏิบัติไม่ใช่วิธีการทางวิทยาศาสตร์ ไม่ใช่การทดสอบสมมุติฐานด้วยวิธีการทางสถิติจากการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อหาข้อสรุปไม่อ้างผลจากกลุ่มตัวอย่างไปสู่ประชากรเหมือนการวิจัยอื่น ๆ แต่การวิจัยเชิงปฏิบัติเน้นวิธีการทางสังคมศาสตร์หลาย ๆ วิธีร่วมกันเพื่อก่อให้เกิดการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์มากกว่าการอธิบายหรือตีความสถานการณ์

ขั้นตอนทั่วไปของการวิจัยเชิงปฏิบัติ

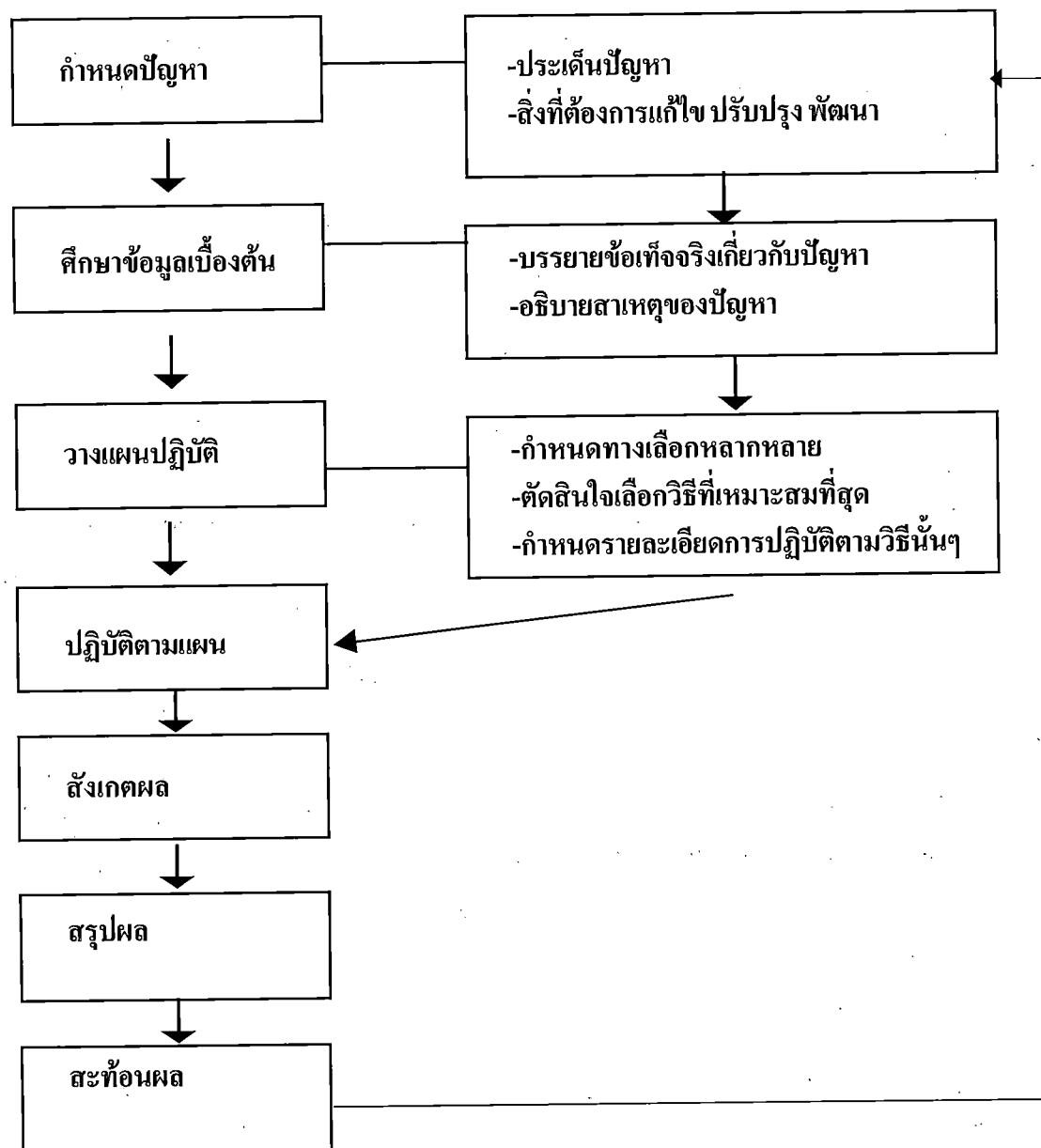
การวิจัยเชิงปฏิบัติมีขั้นตอนสำคัญ 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นวางแผน (plan) ขั้นปฏิบัติตามแผน (act) ขั้นสังเกตผล (observe) และขั้นสะท้อนผล (reflect) (Zuber-Skerrit, 1992 : 11)

แผนภาพที่ 1 ขั้นตอนทั่วไปของการวิจัยเชิงปฏิบัติ

ขั้นตอนเฉพาะของการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน (ขั้นปฏิบัติ จริงที่ปรับจากขั้นตอนทั่วไป)

เพื่อให้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติมี ความเหมาะสมและสอดคล้องกับลักษณะการปฏิบัติ การสอนของครูไทย และง่ายต่อการทำความเข้าใจ ผู้เขียนจึงปรับขั้นตอนการวิจัย เป็น 7 ขั้น ดังนี้

แผนภาพที่ 2 แผนภูมิขั้นตอนการทำวิจัยเชิงปฏิบัติหรือการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน

1. กำหนดปัญหา

จุดเริ่มของการวิจัยเชิงปฏิบัติ คือ กำหนดแนวคิดให้ได้ว่ามีปัญหาอะไรที่ต้องการแก้ไข หรือประเด็นใดที่ต้องการพัฒนา โดยเริ่มจากการสำรวจสภาพทั่วไปของการเรียนการสอนที่เกิดขึ้นในชั้นเรียนว่ามีปัญหาเกิดขึ้นหรือไม่ กำหนดประเด็นปัญหาที่ต้องการแก้ไขกว้าง ๆ จากนั้นพิจารณาให้ชัดเจนว่าปัญหาที่แท้จริงคืออะไร เป็นปัญหาสำคัญหรือไม่ แก้ไขได้หรือไม่ ปัญหาที่กำหนดนั้นอาจเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นกับตนเอง เพียงคนเดียว หรือเป็นปัญหาร่วมของกลุ่มก็ได้ เทคนิคในการกำหนดปัญหาที่ชัดเจนคือ พยายามกำหนดแยกเป็น 2 ประเด็น

1.1 ประเด็นปัญหา ได้แก่ ประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในชั้นเรียน ตัวอย่างเช่น

- ปัญหา นักเรียนขาดเรียนบ่อย
- ปัญหา นักเรียนไม่ส่งการบ้าน
- ปัญหา นักเรียนคิดไตร่ตรองไม่เป็น
- ปัญหา นักเรียนไม่สนใจการเรียน
- ปัญหา นักเรียนมีพฤติกรรมก้าวร้าว
- ปัญหา นักเรียนซึมเศร้า โดดเดี่ยว

ตนเอง

- ปัญหา นักเรียนไม่ชอบวิชาคณิต-

ศาสตร์

- ปัญหา นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์การ

เรียนวิชาภาษาไทยต่ำ

- ปัญหา นักเรียนใช้เวลาว่างไม่เป็น

ประโยชน์

- ฯลฯ

จากตัวอย่าง จะเห็นได้ว่า เป็นปัญหาในเชิงแก้ไขทั้งสิ้น กล่าวคือมีปัญหาและข้อขัดข้องเกิดขึ้นแล้วและส่งผลต่อคุณภาพของการจัดการเรียนการสอนแล้ว ต้องรีบแก้ไข แต่ในบางกรณีปัญหายังไม่เกิดขึ้น เพียงแต่มีแนวโน้มว่ากำลังจะเกิดขึ้น ผู้วิจัยก็สามารถกำหนดปัญหานั้นเป็นประเด็นปัญหาเช่นกัน เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาขึ้น เรียกว่าปัญหาเชิงป้องกัน หรือในบางกรณี ไม่มีแนวโน้มว่าจะมีปัญหาเกิดขึ้น ผู้วิจัยหรือครูผู้สอนก็สามารถกำหนดประเด็นหรือจุดที่ต้องการพัฒนาให้มีคุณภาพยิ่งขึ้นไปได้ เพื่อหาทางพัฒนาให้สิ่งนั้นเกิดขึ้น เรียกว่า ปัญหาเชิงพัฒนา ดังนั้น จะเห็นได้ว่าประเด็นปัญหาที่กำหนด ในขั้นตอนแรกของการวิจัยนั้น อาจเป็นไปได้ทั้งปัญหาเชิงป้องกัน ปัญหาเชิงแก้ไข และปัญหาเชิงพัฒนา ที่สำคัญคือต้องเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นจริง หรือคาดว่าจะเกิดขึ้นหรือเป็นปัญหาที่จะก่อให้เกิดการพัฒนาขึ้นได้ในชั้นเรียนจริง เป็นปัญหาสำคัญ ไม่ใช่ปัญหาที่กำหนดขึ้นมาเอง เพื่อเป็นหัวข้อทำวิจัย ปัญหานั้นอาจเป็นปัญหาใหญ่ ปัญหาเล็ก ปัญหารายบุคคล หรือปัญหาของกลุ่มก็ได้

1.2 ประเด็นที่ต้องการแก้ไข ปรับปรุงพัฒนา ได้แก่ สิ่งที่ต้องการแก้ไขปรับปรุงหรือพัฒนาให้เกิดขึ้น โดยคาดว่าเมื่อสิ่งนั้นเกิดขึ้นแล้ว จะแก้ปัญหาได้ ตัวอย่างเช่น ประเด็นปัญหาทั้งหมดตาม ข้อ 1.1 สามารถกำหนดเป็นประเด็นที่ต้องแก้ไข/ปรับปรุงได้ดังนี้

- ปัญหานักเรียนขาดเรียนบ่อย ทำอย่างไรนักเรียนจึงจะขาดเรียนน้อยลง
  - ปัญหานักเรียนไม่ส่งการบ้าน ทำอย่างไรนักเรียนจึงจะส่งการบ้านตรงเวลา
  - ปัญหานักเรียนคิดใคร่ครวญไม่เป็น ทำอย่างไรนักเรียนจึงจะคิดเป็น
  - ปัญหานักเรียนไม่สนใจการเรียน ทำอย่างไรนักเรียนจึงจะสนใจการเรียน
  - ปัญหานักเรียนมีพฤติกรรมก้าวร้าว ทำอย่างไรนักเรียนจึงจะมีพฤติกรรมไม่ก้าวร้าว
  - ปัญหานักเรียนซึมเศร้าโดดเดี่ยวตนเอง ทำอย่างไรนักเรียนจึงจะร่าเริงเข้าสังคมปกติ
  - ปัญหานักเรียนไม่ชอบวิชาคณิตศาสตร์ ทำอย่างไรนักเรียนจึงจะชอบเรียนวิชาคณิตศาสตร์
  - ปัญหานักเรียนมีผลสัมฤทธิ์การเรียนวิชาภาษาไทยต่ำ ทำอย่างไรนักเรียนจึงจะมีผลสัมฤทธิ์การเรียนวิชาภาษาไทยสูงขึ้น
  - ปัญหานักเรียนใช้เวลาว่างไม่เป็นประโยชน์ ทำอย่างไรนักเรียนจึงจะใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์
- จะเห็นได้ว่าการกำหนดประเด็นที่ต้องการปรับปรุงหรือพัฒนานี้ จะช่วยให้ครูมองเห็นเป้าหมายที่ชัดเจนว่าการวิจัยในชั้นเรียนครั้งนี้ทำเพื่ออะไร ผลที่จะเกิดขึ้นคืออะไร แนวทางดำเนินการเป็นอย่างไร

2. ศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับประเด็นปัญหา เป็นการคิดพิจารณาทบทวนค้นหาข้อเท็จจริงเพื่อทำความเข้าใจปัญหานั้นอย่างชัดเจน

ทุกแง่ทุกมุม โดยใช้วิธีการต่าง ๆ เพื่อบรรยายข้อเท็จจริงของปัญหาให้ได้มากที่สุด และเพื่ออธิบายว่าปัญหานั้นเกิดจากสาเหตุใด ในขั้นนี้ต้องมีการตรวจสอบสาเหตุที่แท้จริงของปัญหา โดยมีการคาดเดาสาเหตุของปัญหาอย่างมีเหตุผล และมีการตรวจสอบสาเหตุที่คาดเดาด้วยวิธีการหลากหลาย โดยใช้ความรู้และประสบการณ์ในการสอนของตนเองและเพื่อนครูที่สั่งสมมาเป็นเวลานานรวมทั้งขอคำแนะนำจากผู้รู้ ผู้มีประสบการณ์ และศึกษาข้อมูลอื่น ๆ ประกอบรายละเอียดของขั้นตอนที่ 2 มีดังนี้

2.1 บรรยายข้อเท็จจริง โดยครูผู้สอน

เป็นผู้เก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปัญหาทั้งหมดอย่างละเอียด โดยใช้วิธีสังเกต สอบถาม สัมภาษณ์ ศึกษาเอกสาร อัดชีวประวัติ ทะเบียนประวัติ ฯลฯ จากนั้นจัดบันทึกข้อมูลทั้งหมด เช่น ตัวอย่างปัญหานักเรียนไม่สนใจการเรียน ครูต้องศึกษาและบรรยายข้อเท็จจริงให้ได้ว่า

- มีผู้ไม่สนใจการเรียนกี่คนใครบ้าง

- ไม่สนใจการเรียนวันใดบ้าง ช่วงเวลาใด

- ไม่สนใจการเรียนวิชาอะไร ใครเป็นผู้สอนในวิชานั้น

- นักเรียนแต่ละคนที่ไม่สนใจการเรียนมีประวัติและข้อมูลส่วนตัวอย่างไร มีปัญหาส่วนตัว ปัญหาสุขภาพ ปัญหาอื่น ๆ หรือไม่

ฯลฯ

2.2 อธิบายสาเหตุของปัญหา เมื่อครูเก็บข้อมูลข้อเท็จจริงได้มากพอสมควรแล้วต้องพยายามหาสาเหตุให้ได้ว่าปัญหานั้นๆ เกิดจากสาเหตุใด ทั้งนี้ครูต้องใช้ความรู้ความ สามารถ และความช่วยเหลือจากกลุ่มเพื่อนครู ศึกษา นิเทศก์หรือผู้เชี่ยวชาญ เพื่อช่วยกันวิเคราะห์ สาเหตุที่แท้จริงของปัญหา มีขั้นตอนย่อยๆ ดังนี้

2.2.1 พิจารณาข้อเท็จจริงทุกแง่มุม ได้แก่ ข้อมูลของนักเรียนรายบุคคลที่เก็บรวบรวม มาได้ในขั้นตอนก่อน

2.2.2 ตั้งสมมุติฐาน (คาดเดาสาเหตุของปัญหาอย่างมีเหตุผล) วิธีพิจารณาอาจต้องใช้กลุ่มเพื่อนครูหรือผู้มีความรู้ช่วยกันพิจารณา และคาดเดาถึงสาเหตุ จากตัวอย่างอาจคาดเดาว่า สาเหตุสำคัญของการไม่สนใจการเรียน เนื่องมาจากพฤติกรรมการสอนของครูไม่น่าสนใจ บรรยากาศการเรียนเลื่อยชา ทำให้นักเรียน เบื่อหน่าย ไม่มีแรงจูงใจในการเรียน เป็นต้น

2.2.3 พิสูจน์สมมุติฐานนั้น โดยใช้วิธีการต่างๆ ส่วนใหญ่จะใช้การสังเกต สอบถาม สัมภาษณ์ในชั้นเรียนจริง จากตัวอย่างปัญหานักเรียนไม่สนใจการเรียน ครูผู้สอนต้องคอยสังเกตพฤติกรรมนักเรียนในระหว่างเรียน มอบหมายงานให้นักเรียนเขียนเรียงความเกี่ยวกับตนเอง สนทนากับนักเรียนในเวลาว่าง สอบถามจากเพื่อน เยี่ยมเยียนและสนทนากับผู้ปกครอง

2.2.4 สรุปสาเหตุของปัญหาเมื่อถึง ขั้นตอนนี้แล้วครูน่าจะรู้สาเหตุที่แท้จริงของปัญหาว่าคืออะไร ซึ่งสาเหตุของปัญหาของนักเรียนแต่ละรายอาจไม่เหมือนกันหรือเหมือนกันก็ได้ ตัวอย่าง ปัญหานักเรียนไม่สนใจการเรียนนี้

หลังจากพิสูจน์สมมุติฐานแล้วสรุปได้ว่า สาเหตุสำคัญที่ทำให้นักเรียนไม่สนใจการเรียน คือ พฤติกรรมการสอนของครูไม่น่าสนใจ บรรยากาศการเรียนเลื่อยชา ซึ่งเป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้

3. วางแผนปฏิบัติ

เป็นการกำหนดวิธีการหรือกิจกรรม การปฏิบัติที่จะนำไปใช้แก้ปัญหาตามสาเหตุของ ปัญหาที่พบในขั้นตอนก่อน วิธีการในขั้นนี้ ส่วนมากจะเริ่มจาก การคิดพิจารณาหาทาง เลือกในการแก้ปัญหาที่น่าจะเป็นไปได้ให้มากที่สุด จากนั้นพิจารณาเปรียบเทียบแต่วิธี จนในที่สุด ตัดสินใจเลือกวิธีใดวิธีหนึ่งหรือหลายวิธีผสมกัน จากนั้นจึงกำหนดรายละเอียดของวิธีนั้นให้เป็น กิจกรรมที่ชัดเจนเป็นลำดับสามารถนำไปปฏิบัติจริงได้ ควรกำหนดระยะเวลาไว้ด้วย จัดทำหรือ เขียนเป็นแผนปฏิบัติการ รายละเอียดของการ วางแผนปฏิบัติมีดังนี้

3.1 กำหนดทางเลือกในการแก้ปัญหา หลายวิธี

3.2 พิจารณาเลือกวิธีที่เหมาะสมที่สุด เพียง 1 วิธี หรือหลายวิธีผสมกัน

3.3 จัดทำแผนปฏิบัติการประกอบด้วย

3.3.1 หลักการและแนวคิด

3.3.2 วัตถุประสงค์ (สิ่งที่ต้องปรับปรุงหรือพัฒนา)

3.3.3 เป้าหมาย (เชิงปริมาณและคุณภาพ)

3.3.4 กิจกรรมการปฏิบัติ

3.3.5 ระยะเวลาที่ดำเนินการ

3.3.6 บุคลากรที่ต้องการ	4 เปลี่ยนวิธีสอนเป็นแบบเพื่อนสอน
3.3.7 สื่อ วัสดุอุปกรณ์ งบประมาณ	เพื่อน
ที่ต้องใช้	5 ใช้สื่อการสอนที่ทันสมัย น่าสนใจ
3.3.8 แนวทางการวัดและประเมิน	เช่น คอมพิวเตอร์
ผล	6 ใช้การเสริมแรงในห้องเรียนด้วยการให้เบี้ยอัตรการ (token)
จากตัวอย่างปัญหานักเรียนไม่สนใจการเรียนเนื่องจากพฤติกรรมการสอนของครูไม่น่าสนใจ บรรยายการเรียนเฉื่อยชา อาจสามารถกำหนดวิธีการแก้ปัญหาไว้หลากหลายดังนี้	7 กำหนดบทลงโทษผู้ที่ชอบขาดเรียนเกินกำหนดอย่างเด็ดขาด
1 ปรับกิจกรรมการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญมากขึ้น	จากนั้นตัดสินใจเลือกวิธีที่เห็นว่าเหมาะสมที่สุด
2 จัดทำบทเรียนสำเร็จรูปให้นักเรียนนำไปเรียนด้วยตนเอง	จากตัวอย่างเลือกสมมุติว่าเลือกให้การเสริมแรงในห้องเรียนด้วยการให้เบี้ยอัตรการเพื่อจูงใจให้นักเรียนสนใจและเรียนรู้ด้วยความสุข โดยใช้วิธีนี้กับนักเรียนทั้งชั้น แต่สังเกตผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียนที่มีปัญหาเท่านั้น
3 จัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรให้นักเรียนเข้าร่วม	จากนั้นจัดทำแผนปฏิบัติการเพื่อแก้ไขปัญหาตามสาเหตุ ตัวอย่างรายละเอียดของแผน มีดังนี้

แผนการวิจัยเชิงปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหานักเรียนไม่สนใจการเรียน

หลักการและแนวคิด

การเสริมแรงด้วยการใช้เบี้ยอัตรการ (token) เป็นวิธีการทางจิตวิทยาที่ช่วยโน้มน้าวความสนใจและปรับพฤติกรรม ของนักเรียนอย่างได้ผลในระยะเวลาอันรวดเร็ว...

วัตถุประสงค์

เพื่อแก้ปัญหานักเรียนไม่สนใจการเรียนในชั้นเรียน

เป้าหมาย

นักเรียนที่ไม่สนใจการเรียน มีความสนใจการเรียนเพิ่มขึ้นทุกคน

กิจกรรมการปฏิบัติ และ ระยะเวลา

ลำดับที่	กิจกรรมการปฏิบัติ	ระยะเวลา
1	<ul style="list-style-type: none"> - ทำความตกลงกับนักเรียนทั้งชั้นว่าจะมีโครงการเสริมแรงด้วยเบี้ยอัตรการ โดยมีหลักการว่า ใครมาเรียนสม่ำเสมอ ตั้งใจเรียน ทำงานที่ได้รับมอบหมายจนสำเร็จ ฯลฯ จะได้รับเบี้ยอัตรการ เพื่อสะสมไว้แลกของรางวัลได้ - ให้นักเรียนอภิปรายแสดงความคิดเห็นและร่วมกันกำหนดหลักเกณฑ์การได้รับเบี้ยอัตรการ 	
1-4	<ul style="list-style-type: none"> - แจกเบี้ยอัตรการ ให้กับผู้ที่ทำตามหลักเกณฑ์ - ประกาศรายชื่อผู้ได้รับเบี้ยอัตรการ และจะนวนที่ได้รับให้นักเรียนทราบโดยทั่วกันทุกวัน 	
5-6	<ul style="list-style-type: none"> - ปรับลดการเสริมแรงด้วยเบี้ยอัตรการ ลงทีละน้อย ๆ ใช้การเสริมแรงด้วยวาจาแทน 	
7	<ul style="list-style-type: none"> - หยุดการให้เบี้ยอัตรการ - สรุปผลที่เกิดขึ้น 	

บุคลากรที่ต้องการ

ไม่ต้องการบุคลากรเพิ่ม

สื่อ วัสดุ อุปกรณ์ ที่ต้องใช้

เหรียญพลาสติกกลมคล้ายเหรียญบาท

แนวทางการวัดและประเมินผล

1. สังเกตพฤติกรรมการเรียน
2. สนทนากับนักเรียนอย่างไม่เป็นทางการ

4. ปฏิบัติตามแผน

เป็นการปฏิบัติตามแผนที่กำหนดไว้ในชั้นเรียนจริง นักเรียนจริง สภาพแวดล้อมจริง ทำได้โดยครูผู้สอนยังคงดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามปกติ เพียงแต่ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการสอนของตนเองจากเดิมที่ไม่ค่อยสนใจนักเรียนเท่าใดนัก มาเป็นการให้ความสนใจเอาใจใส่ดูแล และเสริมแรงตามแผนที่กำหนดไว้ จากตัวอย่างแผนจะเห็นได้ว่า วิธีการหลักที่จะนำไปใช้คือ เทคนิคการเสริมแรงด้วยการใช้เบี้ยอัตรการ โดยคาดว่าเทคนิคดังกล่าว ร่วมกับการสอนตามปกติอยู่แล้วนั้น จะส่งผลให้นักเรียนมีความสนใจในการเรียน จัดความเบื่อหน่ายการเรียนของนักเรียน

5. สังเกตผล

เป็นการสังเกตผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติตามแผน (การประเมินผล) โดยครูผู้ปฏิบัติเป็นผู้สังเกตเอง ขั้นตอนนี้ดำเนินการช่วงเดียวกับการปฏิบัติตามแผน คือ ปฏิบัติไปสังเกตผลไป ใช้วิธีการต่าง ๆ ที่เหมาะสม เช่น สังเกต สอบถาม สัมภาษณ์ ตรวจสอบผลงาน (วิธีการเชิงคุณภาพมักใช้ได้ดี) เน้นการสังเกตผลที่เกิดขึ้นตามสภาพจริง ครอบคลุมทุกประเด็น ทั้งผลที่เกิดขึ้นและกระบวนการปฏิบัติของตนเอง พยายามบันทึกเหตุการณ์ สภาพแวดล้อม บรรยายากสผลที่เกิดขึ้น และข้อสังเกตต่าง ๆ ให้มากที่สุด จากนั้นสรุปผลที่เกิดขึ้นว่าแก้ปัญหาได้หรือไม่ จากตัวอย่างที่กล่าวมานั้น จะเห็นได้ว่าวิธีการสังเกตที่น่าจะใช้ได้ผล คือ การสังเกตพฤติกรรมในระหว่าง

เรียน การสนทนอย่างไม่เป็นทางการถึงความรู้สึกความสนใจของนักเรียน เป็นต้น

6. สรุปผล

เป็นการนำข้อมูลที่ได้จากการสังเกตผลมาพิจารณาเปรียบเทียบกับประเด็นปัญหาที่กำหนด เพื่อตัดสินใจว่าปัญหาได้รับการแก้ไขแล้วหรือไม่ สมบูรณ์เพียงใด ยังมีปัญหาอะไรบ้างที่ต้องแก้ไขต่อไป จากตัวอย่าง หากเวลาผ่านไป 1 เดือน ความสนใจในการเรียนมากขึ้น แสดงว่าปัญหาได้รับการแก้ไขแล้ว แต่หากผลที่เกิดขึ้นยังไม่ชัดเจน อาจต้องเพิ่มเวลาการปฏิบัติในแผนให้มากขึ้น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับผลการสังเกตที่ทำเป็นระยะ ว่าสรุปผลได้หรือไม่

7. สะท้อนผล

เป็นการนำข้อสรุปและข้อสังเกตต่าง ๆ ไปใช้สำหรับปรับปรุงแก้ไขแผนต่อไป กรณีที่สรุปว่าปัญหายังไม่ได้รับการแก้ไข หรือประเด็นที่ต้องการพัฒนายังไม่เกิดขึ้น ให้ปรับปรุงแผนใหม่โดยใช้ข้อมูลที่ได้รับ จากนั้นนำแผนไปปฏิบัติ สังเกตผล และสะท้อนผล ทำเช่นนี้ไปเรื่อย ๆ จนกว่าจะสำเร็จผล จึงเริ่มกระบวนการใหม่ แก้ปัญหาใหม่ พัฒนาประเด็นใหม่ จากตัวอย่างเรื่องปัญหานักเรียนไม่สนใจการเรียน หลังจากสรุปผลแล้ว หากแก้ปัญหาดังกล่าวได้ก็จะมีประเด็นที่น่าสนใจอื่น ๆ เกิดขึ้นมากมายที่จะต้องนำมาอภิปรายกัน เช่น แก้ปัญหาดังกล่าวหรือไม่ วิธีการนี้ก่อให้เกิดปัญหาอื่น ๆ ตามหรือไม่ หรือถ้าแก้ไขไม่ได้ อาจต้องมีการทบทวนและปรับการ

วิจัยทั้งหมดถ้าพบว่าการวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาผิด
ต้องวิเคราะห์ใหม่และวางแผนใหม่ ปฏิบัติใหม่
หรืออาจปรับเพียงเล็กน้อย

โดยสรุป จะเห็นได้ว่า การวิจัยในชั้น
เรียนก็คือ การแก้ปัญหาและปรับปรุงพัฒนาการ
เรียนการสอนในชั้นเรียนนั่นเอง และมีความ
ยืดหยุ่นสูงมาก

การเขียนรายงานการวิจัย

ตามปกติไม่มีการกำหนดหัวข้อไว้อย่าง
ชัดเจนว่าต้องเขียนอย่างไร แต่ควรเขียนให้
เข้าใจง่าย สั้น กระชับ ข้อพึงเข้าใจไว้ก็คือ
เขียนเพื่อบันทึกเหตุการณ์เรื่องราวของการแก้
ปัญหาที่เกิดขึ้นในชั้นเรียน เพื่อเป็นหลักฐานไว้
ศึกษา ไม่ใช่เขียนเพื่อส่งไปเผยแพร่หรือให้ใคร
อ้างอิงผลไปให้เพราะการวิจัยในลักษณะนี้ไม่ยืนยันว่า
จะเอาไปใช้กับกลุ่มอื่นได้ผลหรือไม่อย่างไร
มีลักษณะเช่นเดียวกับกรณีศึกษา(case study)
อย่างไรก็ตามขอเสนอแนะว่าควรเขียนรายงาน
เรียงตามขั้นตอนการทำวิจัยดังนี้

บทที่ 1 ปัญหาที่เกิดขึ้น

- สภาพปัจจุบันของโรงเรียน ชั้น
เรียน นักเรียน การจัดการเรียนการสอน ฯลฯ
- ปัญหาที่เกิดขึ้น (ปัญหา)
- สิ่งที่ต้องแก้ไข ปรับปรุงหรือ
พัฒนา (วัตถุประสงค์)

บทที่ 2 การศึกษาข้อมูลเบื้องต้น

- ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับปัญหาที่ต้องการ
ทราบ
- วิธีศึกษาเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงเกี่ยว
กับปัญหา

- ผลการศึกษาข้อเท็จจริง

บทที่ 3 การวางแผนแก้ปัญหา

- วิธีการกำหนดแผน
- รายละเอียดของแผนที่กำหนด

บทที่ 4 การปฏิบัติตามแผนและการ สังเกตผล

- วิธีปฏิบัติตามแผนและการสังเกต

ผล

- ตารางการปฏิบัติงานและสังเกต

ผล

- ผลการสังเกต

บทที่ 5 สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอ

แนะ

- สรุปผลการแก้ปัญหา
- ข้อสังเกตต่างๆ ที่พบ
- ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแผน

ต่อไป

บทที่ 6 ภาคผนวก

- ผลงานของครู
- ผลงานนักเรียน
- หลักฐานอื่นๆ

สรุป

การวิจัยเชิงปฏิบัติเป็นการวิจัยที่
เหมาะสมกับการพัฒนาการเรียนการสอนของครู
ในทุกระดับ ครูผู้สอนสามารถดำเนินการวิจัยได้
พร้อมๆ กับการปฏิบัติหน้าที่ในชั้นเรียน ไม่ต้อง
ใช้เงินงบประมาณมากมาย ไม่ต้องเสียเวลามาก
นัก แต่ประโยชน์ที่ได้คุ้มค่า เป็นการพัฒนาครูไป
สู่ครูวิชาชีพชั้นสูงอย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

ศึกษาธิการ, กระทรวง. (2542). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ :
คุรุสภาลาดพร้าว.

Kemmis, S and, McTagart. (1990). **The Action Research Planner**. Geelong : Deakin University
Press.

Elliot, John. (1997). **Action Research for Education Change**. Philadelphia : Prentice Hall .

Zuber-Skerrit, O. (1992). **Action Research in Higher Education**. London : Kogan Page,